

Posudek bakalářské práce (z pohledu oponenta)

téma: **Vnímání zdravotně postižených dětí jejich sociálním okolím**

autorka: **Gabriela Papežiková**

vedoucí: **PhDr. Jaroslav Paulovič**

Bakalářská práce Gabriely Papežikové je na první pohled velmi přehledná, zdánlivě pečlivě promyšlená studie, v níž autorka zjišťuje, jak společnost pohlíží na mentálně postižené děti. Matoucí je název práce, dle něho jsem očekávala, že vlastní výzkum bude prováděn mezi osobami, které mají pravidelné kontakty se zdravotně (jak je záhy specifikováno s mentálně) postiženými dětmi. Ve skutečnosti se záměr autorky změnil: přinést zprávu o postojích celé společnosti k mentálně postiženým dětem. Zásadním problémem, který autorka zcela pomíjí, je vymezení této společnosti a výběr reprezentativního vzorku respondentů.

Podíváme-li se na zadání práce a její výsledek, je patrné, že došlo k podstatnému odklonu od výzkumného záměru. Autorka plánovala zahrnout i tělesně postižené děti a výzkum měl být prováděn na základě praxe v zařízení pro postižené děti. Z jakého důvodu ke změně samotného výzkumu došlo a jak se s tím autorka vyrovnala, si můžeme jen domýšlet. Autorka pak toto měla vysvětlit minimálně v úvodu práce.

Na základě prostudované literatury autorka sestavila dotazník, na který jí odpovědělo 221 respondentů, provedla analýzu těchto odpovědí. Do výzkumu byly zahrnuty patrně všechny osoby ochotné stát se respondenty (tedy i tací, kteří se s žádným mentálně postiženým dítětem dosud neseekali). Většina respondentů jsou bezdětné ženy do 25 let, tedy lze říci vrstevnice autorky výzkumu (snad její kamarádky, spolužačky).

Práce má teoreticko – praktický charakter, první (teoretická) část (str. 3-22) je možné nazvat kompilátem výpisků z různých odborných pramenů. Druhá část je založena na vlastním výzkumu, jehož základem je dotazníkové šetření. Odpovědi respondentů jsou přehledně graficky znázorněny, součástí práce je příloha – třístránkový dotazník, který autorka pro svou práci sestavila.

Rozsahem je práce jednoznačně nadprůměrná, zdánlivě vyvážená, obohacena působivými tabulkami a grafy.

Bohužel, práci je však nutné také vytknout i další chyby (některé méně závažné, jiné závažnější):

1. Prezentace teoretických východisek působí jako pouhé výpisky z různých knih (z nichž autorka sice necituje, zřejmě užívá parafráze a uvádí je jako zdroj, ale zcela chybí vlastní uchopení autorky, její kritický pohled, nastíněný vztah k vlastní práci a vlastní myšlenky). Práci by prospělo, kdyby místo 20 stran výpisků z mnoha pramenů autorka prokázala, že o těchto výpiscích samostatně přemýšlí, a kdyby je stavěla do kontextu vlastní práce. Její uchopení tématu je takto pouze schematické a působí povrchně.
2. Četné drobné chyby jsou v gramatice, interpunkci (dokonce i tam, kde autorka čerpá ze zdroje), např.:
 - „*Nespecifikovaná mentální retardace (F79)*

U jedinců, které spadají do této kategorie je dokázána mentální retardace, avšak díky nedostatečným a neuspokojivým informacím není možné zařazení jedince do výše uvedených kategorií (Švarcová, I. 2000, s. 30).

Tato kategorie zahrnuje mentální deficit NS, abnormalitu NS a oliografii NS“ (s. 8) Oliografií autorka jistě myslí oligofrenii.

- „*děti především s lehkou mentální retardací u kterých nejsou znaky mentální retardace dostatečně výrazné aby se mohly být zjištěny.*“ (s. 10)
 - „*O tyto jedince bylo pečováno mnichem, které měl základní lékařskou přípravu. Tato zařízení se nacházeli ve větších městech Evropy (Kolín nad Rýnem, Řím, Paříž, atd.), A také v Cařihradě a Jeruzalémě. (Zvolský a kol., 2003)*“ s. 13
3. Ráda bych ocenila snahu o pečlivost, s jakou autorka přistupuje k vlastnímu výzkumu: stanovení hypotéz, sestavení časového harmonogramu, sběr dat (vyplněný třístránkový dotazník shromáždila během dvou měsíců od 221 osob v rámci Pardubického kraje). Problém však je, že záhy vyvstávají nezodpovězené otázky: jak sběr dat a výběr respondentů probíhal? (zda dotazník vyplňovala spolu s respondenty, nebo jej rozdala a rozeslala a pak vybrala – kde, za pomoci koho? a hlavně: jak se snažila získat vhodné respondenty?). Tyto námitky jsou jistě nejzávažnější, proto se k nim vracím ještě v bodu 6.
4. Pochybnosti mám i o některých otázkách v dotazníku a interpretacích odpovědí, např.:
- Autorka se snažila zjistit, zda respondenti vědí, co znamená pojem „mentální postižení“, překvapilo ji, že 18 % respondentů uvedlo, že si nejsou jisti. Proto odpovědi podrobila pečlivější analýze a hledala souvislost mezi odpovědí a vzděláním respondentů, ovšem vzhledem k nízkému počtu respondentů v jednotlivých kategoriích z této analýzy nepřináší výsledek. K tomuto postupu chci namítnout, že způsob zjišťování obeznámenosti respondentů s tímto pojmem nepovažuji v kontextu dotazníku za nejvhodnější. Jistější výsledek by byl, kdyby předložila např. čtyři definice tohoto pojmu (tři chybné a jednu správnou) a žádala respondenty o zaškrtnutí správné. Formulace otázky tak, jak ji předložila, může spíše zjišťovat sebejistotu respondentů, při čemž pochybují o sobě často ti vzdělanější (mohou mít obavy, že po nich bude respondentka chtít definici, proto volí raději vyhýbavou odpověď).
 - Formulace otázky č. 11. je chybná („*Byly by jste ochotni vypomáhat dětem s mentálním postižením (bez finanční odměny)?*“)
 - o podmiňovací způsob není šťastný a sloveso vypomáhat může být chápáno různými způsoby – ne jednoznačně jako dobrovolnickou činnost, ale také např. poskytování finanční podpory /)
 - o gramatická chyba v prvním slově (respondenti nebyli pouze ženy) mohla ovlivnit odpovědi – muži mohli odpovídat vyhýbavě (jako že je tato otázka pouze pro ženy)
 - o autorčina interpretace této otázky je, že se v ní respondentů ptá na jejich ochotu působit jako dobrovolník u mentálně postižených dětí, ovšem na takovou interpretaci zde chybí dostatek informací od respondentů (především to podmiňovací „kdyby“ – tedy není zřejmé, za jakých okolností by byli respondenti ochotni vypomáhat). Autorka se mohla ptát „proč ano, proč ne, zda s dobrovolnictvím mají respondenti vlastní zkušenost, uvažovali o ní“ apod.
 - o V závěrech se pak zbrkle o tuto otázku autorka opírá, když vyhodnocuje svůj výzkum a ověřuje platnost svých hypotéz (a dopouští se nepřiměřené generalizace), cituji slova autorky:
„Hypotéza č. 3: K dobrovolnictví má většina respondentů negativní přístup. Tato hypotéza se nepotvrdila. Přesně 70% respondentů má k dobrovolnictví pozitivní přístup. Pouze 25 % odpovědělo negativně. Otázkou zůstává jak je tento výzkum objektivní. Zda by účastníci byli opravdu ochotni pomáhat bez nároku na finanční odměnu, kdyby k této situaci došlo.“ (s. 48)
5. V kontextu závažnějších výtek chci upozornit na jednu méně závažnou, ale překvapivou chybu – graf č. 1(Existence kontaktu s mentálně postiženými) neodpovídá číslům v něm uvedeným,

nevím, jak se mohlo autorce podařit znázornit 5 % respondentů ve velikosti jako by šlo o 30%? (s.24)

6. Jak jsem již zmínila, hlavní problém celé práce je nejasnost, jak proběhl výběr respondentů – působí velmi nereprezentativně (např. pouze 26 z celkových 221 mají děti, 95% respondentů tvoří ženy, pouze 5% muži, 86% respondentů jsou v kategorii do 25 let), zcela chybí kapitola věnovaná metodice sběru dat (jak autorka oslovovala respondenty, jak je vyhledávala, aby zajistila, že výběr respondentů bude reprezentovat celou společnost). Nutno však přihlédnout k tomu, že se v závěru práce objevuje i (byť jen minimální) autorčin vlastní kritický pohled na její výzkum:

„Po výsledném zpracování jsem dospěla k závěru, že postoje k těmto dětem jsou převážně pozitivní. S výrazně negativním postojem jsem se setkala minimálně. Tato skutečnost mě velice potěšila, ale uvedený průzkum byl prováděn u omezeného počtu dotazovaných, takže není možno výsledek považovat za reprezentativní postoj celé společnosti. Otázkou také zůstává, zda dotazovaní odpovídali zcela upřímně.“ (s. 49).

Ovšem současně je jako hlavní závěr práce prezentováno tvrzení, že výzkum splnil cíl práce:

„Cílem bylo zjistit postoje společnosti k mentálně postiženým dětem. Z mého výzkumu je patrné, že přístup společnosti k mentálně postiženým dětem je převážně kladný.“ (s. 47)

S tímto autorčíným tvrzením z výše uvedených důvodů nemohu plně souhlasit.

Práci považuji za poměrně slabou, neboť uvedené chyby jsou velmi vážného charakteru. Nicméně **doporučuji ji k obhajobě** jako na hranici přijatelnosti a navrhuji hodnotit nejlépe stupněm **dobře** za předpokladu, že se autorce podaří uspokojivě zodpovědět následující otázky:

- 1. Jak probíhal sběr dat a oslovování respondentů?**
- 2. Jaký podtitul by práce měla mít, aby její obsah odpovídal názvu?**
- 3. Jak byste definovala svůj výzkum, aby jeho výsledky bylo možno považovat za validní?**
- 4. Kterou část své bakalářské práce (svého výzkumu) byste nejradši změnila a jak?**

Mgr. Lada Viková

Pardubice 12.8.2013